

JOHANNES VERGE

ORDETS MAND

JOHANNES MØLLEHAVE SOM FORTÆLLER,
FORKYNDER OG FORTOLKER

ANIS

Ordets mand

Johannes Værge

Ordets mand

Johannes Møllehave som fortæller, forkynder
og fortolker

Forlaget ANIS
København 2010

Ordets mand
Johannes Møllehave som fortæller, forkynder
og fortolker
Johannes Værge

© Forfatteren og Forlaget ANIS, 2010

Bogen er sat med Garamond på Religionspædagogisk Center,
trykt hos Specialtrykkeriet

ISBN-13: 978-87-7457-507-8

Omslag: *Mindgame*
Tegning: Roald Als (2007). Bragt med tilladelse af tegneren
og Politiken

Forlaget ANIS
Frederiksberg Allé 10
DK-1820 Frederiksberg C
tlf. 3324 9250 – fax 3325 0607
www.anis.dk

Forord	7
I. Ånde ord ind og ud	11
II. Fortæller af familiens og Guds nåde	25
Arven	25
Erindringsbøgerne – det omsatte liv	32
På myrens fodsti	36
Så forskellige sind	40
Huset vi bor i	43
Skuffelser der ikke gik i opfyldelse	46
Det tabte sekund	50
Som en springende hval	55
III. Kristendoms-fortolkeren	59
Rimede genfortællinger af bibelske historier	59
Børnebibelen	63
Prædikenerne	70
Udvikling i form, spænding i teologi	72
Den tykke munk og den magre ...	76
Spor af de store læremestre: Kierkegaard, Grundtvig, Løgstrup	81
Grundlærdommen: Alle behøver barmhjertighed	91
Magtens problem	96
Litteraturens virkemidler	98
Konfirmationsbogen	106
Skabelse, tillid og mening	108
Trosbekendelsen, Gud og Jesus: Omvurdering af alle værdier	110
Skyld, tilgivelse, frelse	114
Kirken og dåben	116
IV. Johannes Møllehave som romanforfatter	119
Fængselsromanerne	119
Kriminalhistorier i fængslets skygge	124
Krimi og kærlighed – de belgiske romaner	129

V. Litteraturen og Møllehaves temaer	133
Humorens skæve vinkler	135
Storm P. 137	
H.C. Andersen 139	
Det gådefulde, tilgivne menneske	145
Det afslørede menneskedrama	151
Barnet	156
Kærlighed og dæmoni	161
Angst og trøst	165
Livet består i det frit strømmende	170
Epilog: “Det ender godt”	177
Bibliografi	183
Kort biografi	189
Emneregister	190
Navneregister	191

Forord

Johannes Møllehave er et fænomen i en kategori helt for sig selv. Siden 1970'erne har han indtaget en enestående position i den danske offentlighed, og vi har vænnet os til ham, som han er, men egentlig er han en besynderlighed. Hvem anden har kunnet sprede sig over så meget, ytre sig så meget, fastholde så megen opmærksomhed – blive så værdsat?

Denne bog vil søge at etablere et overblik over Møllehaves omfattende værk. Det er åbenlyst, når man har hørt ham tale eller læst bare en smule af hans forfatterskab, at han – i kombination med en usædvanlig evne til at huske alt det, han har læst – lever på spontane indfald, på sin sans for humor og sin evne til rammende, letforståelige formuleringer, men er der bag ved det sprudlende og sporadiske en sammenhæng? Hvad er der af gennemgående temaer?

Jeg kan ikke påberåbe mig personlig tilknytning til Johannes Møllehave som kvalifikation til at skrive bogen. Vi har kun haft flygtig kontakt med flere års mellemrum, jeg hører ikke til dem, der som eksempelvis bidragerne til venne-skriftet *Rejse mellem øjeblikke* er på fornavn med ham, og Møllehave – som han altså fortrinsvis benævnes i denne bog – har ikke været inddraget i bogens tilblivelse. Kilderne til det, jeg skriver, er de offentligt tilgængelige, dvs. først og fremmest de bøger, han har skrevet eller medvirket i.

Da jeg begyndte at læse mere systematisk i Johannes Møllehaves forfatterskab og gøre notater på computeren, blev der i spalten ved siden af tekstfeltet på skærmen ikke plads til hele navnet på den fil, jeg havde oprettet. Det sidste bogstav kom ikke med, så der i stedet for Møllehave kom til at stå Møllehav.

Det fik mig til at overveje: Er det forfatterskab en *have*, eller er det i virkeligheden et *hav*?

Jeg er nået frem til, at det er begge dele. En have, hvor man helt fredeligt kan gå og se på smukke vækster og plukke frugter. Men også et vidtstrakt hav, hvor der er dybder og forekommer storme og livstruende situationer.

I øvrigt er haven jo ikke bare idyl. Også dér kan man komme ud for dramatiske hændelser. Og havets vælde kan på sin side give ro og styrket livsfølelse.

I Møllehaves værk er alle de elementer repræsenterede.

Efternavnets første del skal dog heller ikke overses. Haven har en naturbunden kontinuitet, havet er en stor, sammenhængende bevægelse, mens Møllehaves tale og skrift er præget af spring og ingredienser af forskellig oprindelse. Han er også en mølle, hvis indre, bevægelige dele opdeler og blander, så det, der kommer ud af møllen, bliver fordøjeligt for de mange. Og næsten hver gang nærende.

Johannes Møllehave var fra barnsben sporet ind på teologi, men det blev revy og underholdningsprogrammer på tv, der først gjorde ham landskendt. Samtidig skrev han kronikker og andre indlæg, han holdt foredrag, der kom rimede genfortællinger af bibelske historier, derpå en stadig strøm af bøger i forskellige genrer. Kast bare et blik på fortegnelsen over hans bogproduktion bagest i denne bog. Han har i et par årtier samtidig været landets mest benyttede foredragsholder, har indimellem forestået kulturelle tv-programmer og påtaget sig mange andre opgaver i medierne. Og tænk så på, at han det meste af perioden også har klaret forpligtelserne i et præst job. Man bliver helt forpustet – hvad man mærker, at Møllehave også har været indimellem, selv om han har båret sit ekstreme aktivitetsniveau på charmerende måde.

Det virker usandsynligt, at Møllehave ville kunne opretholde sin position som en af dem, danskerne gennem årtier allerhelst har villet høre og læse, hvis ikke der var en substans i det, han stiller til rådighed.

Med denne bog vil jeg altså undersøge denne substans – undersøge, hvad Møllehave nærmere står for. Bogen vil præsentere, hvad Møllehave beskæftiger sig med i sine bøger, altså søge at give læseren en kvalificeret oversigt over den store produktion og samtidig afklare gennemgående motiver.

Ved gennemgangen af hans forfatterskab kommer jeg også til at fremlægge en del brikker til et billede af manden selv – hvis sammensathed hurtigt kommer til at fremgå. Møllehave har i den grad inddraget sig selv i det, han skriver, har lagt sit hjerteblod i virket som offentlig fortæller og forkynder, fortolker og formidler, så der ikke er distance mellem hans forfatterskab og hans person. Han er en natur, som ikke ville kunne udfolde sin meddelelses-trang uden at lægge sig selv åben og med en sjælden ærlighed spille sig selv ind i det, han skriver og fortæller.

Indirekte får bogen derved også i nogen grad karakter af biografi.

Erfaringen siger, at nogle læsere ikke er tilfredse med at læse, at “et sted” skriver forfatteren sådan og sådan. De vil gerne kunne slå efter, når et eller andet citeres eller refereres. Modsat er der andre læsere, som finder det irriterende med fodnoter og henvisninger med sidetal i teksten. Jeg har søgt at dele sol og vind lige ved at undlade detaljerede henvisninger, hvor læseren ud fra det anførte vil kunne finde frem på egen hånd. De sidehenvisninger, der forekommer, står i parenteser, og for dem, der ikke har brug for dem, ønsker jeg evne til uden videre og med overbærenhed at springe dem over.

Hvad citerer og titler fra ældre bøger angår, har jeg i denne bog ladet mig påvirke af Møllehave til at gøre, som han selv gør: Citaterne og titlerne gives med moderne retskrivning. En undtagelse gør Møllehave ved Johannes Ewald, og også dér følger jeg trop.

Der vil også på en mere afgørende måde være mærkbar afsmitning fra min bogs emne til dens form. Som det vil fremgå i kapitel V – i sammenhæng med H.C. Andersens forhold til det kristne evangelium – anfører Møllehave et udtryk af Johannes Sløk: *citatsandhed*. Selv om Møllehave – så vidt jeg har opdaget – kun nævner udtrykket denne ene gang i sit forfatterskab, kan det opfattes som et kodeord for hans egen måde at arbejde på: Sandheder skal ikke opfindes, de foreligger allerede, skal genkendes og fremdrages. Citeres!

Da dette træk i den grad præger Johannes Møllehave og hans forfatterskab, smitter det også af på denne bogs form.

ORDETS MAND

Tak til min kone Lisbeth J. Værge og til Carsten Juul for med- og modspil, hver på sin nyttige måde. Og som ved tidligere udgivelser har jeg kunnet glæde mig over et glimrende samarbejde med forlaget i skikkelse af dets leder, Henrik Brandt-Pedersen.

Hellerup, januar 2010.

Bibliografi

Bidrag til antologier og novellesamlinger er ikke medtaget. Kan ses på
www.bibliografi.dk og
www.bibliografi.dk/content.php?page=author&value=12127

<i>Heste.</i> Lademann 1970	børnebog
<i>Hunde.</i> Lademann 1970	børnebog
<i>Katte.</i> Lademann 1970	børnebog
<i>Abraham, Isak og Jakob.</i> Carit Andersen 1974	bibelfortælling
<i>Der var en frue som slugte en flue.</i> Lademann 1974	børnebog
<i>Hej gamle mand.</i> Lademann 1975	børnebog
<i>Josefs drømme. En gammel historie.</i> Carit Andersen 1975	bibelfortælling
<i>På myrens fodsti.</i> Lindhardt og Ringhof 1975	erindringer
<i>De betroede talenter.</i> Carit Andersen 1976	bibelfortælling
<i>Op ad en mur.</i> Lindhardt og Ringhof 1976	roman
<i>Da glæden blev født.</i> Carit Andersen 1977	bibelfortælling
<i>Livsfanterne.</i> Lindhardt og Ringhof 1977	roman
<i>Til glædens Gud. Prædikener og andet.</i> Lindhardt og Ringhof 1977	prædikener
<i>To brødre. Lignelsen om den fortabte søn.</i>	bibelfortælling
<i>Så forskellige sind. Erindringsportrætter.</i> Lindhardt og Ringhof 1978	erindringer
<i>Den lille pukkelryggede hest.</i> Lademann 1979	børnebog
<i>Den livsild som forbrænder. 24 prædikener.</i> Lindhardt og Ringhof 1979	prædikener

- Læsehest med æselører. Oplevelser med danske bøger fra H.C. Andersen og Blicher til Benny Andersen og Lola Baidel.* Lindhardt og Ringhof 1979 litteratur/livsfilosofi
- Dengang i Bethlehem. Juleevangeliet.* Carlsen 1980 bibelfortælling
- Huset vi bor i. Rum- og erindringsforskydninger.* Lindhardt og Ringhof 1980 erindringer
- Dødningehjem – de levendes land. 26 prædikener.* Lindhardt og Ringhof 1981 prædikener
- Jonas og hvalfisken. En gendigtning.* Lindhardt og Ringhof 1981 bibelfortælling
- Læsehest med gåseøjne. Oplevelser med verdenslitteraturen fra Homer og Platon til Hemingway og Graham Greene.* Lindhardt og Ringhof 1981 litteratur/livsfilosofi
- Noas ark: en krisebog for børn og voksne.* bibelfortælling
- De hellige tre konger eller hvordan skal vi nå frem til jul.* Lindhardt og Ringhof 1981 bibelfortælling
- En fri mand.* Lindhardt og Ringhof 1982 roman
- Tusind fluer med eet smæk. En bog om Storm P.s filosofi.* Lindhardt og Ringhof 1982 litteratur/livsfilosofi
- Som et taktfast hjertes slag. (Festprolog om Grundtvig, aftrykt i *Hvad er et menneske* og i *Da alting blev anderledes.*)* Green 1983 prolog
- Adam og Eva ved Roskilde fjord.* Carit Andersen 1983 / med tilføjelse af *Abraham, Isak og Jakob & Josefs drømme.* Lindhardt og Ringhof 1992 bibelfortælling
- Den barmhjertige samaritan.* Lindhardt og Ringhof 1983 bibelfortælling
- Hvor kommer jeg fra. Den sande forklaring uden dikkedarer og med tegninger. (Efter Peter Mayle).* Lademann 1983 børnebog
- Til trøst.* Lindhardt og Ringhof 1983 litteratur/livsfilosofi
- Hvad er et menneske. Prædikener og andet.* Lindhardt og Ringhof 1984 prædikener
- Replikker og pointer. Noter og anekdoter fra humorens depoter.* Lindhardt og Ringhof 1984 litteratur/livsfilosofi

BIBLIOGRAFI

- Sangtekster til Bente Koch: "Det forheksede nøglehul".*
Teaterforlaget Drama 1984 drama
- H.C. Andersens salt. Om humoren i H.C. Andersens eventyr.*
Lindhardt og Ringhof 1985 litteratur/livsfilosofi
- La Fontaines fabler.* Hernov 1985 oversættelse
- Tyveknægten Alexander og den sympatiske zebra.* Centrum 1985 børnebog
- Vor tids tid. Nutidige og utidige tids- og tankespring.* litteratur/livsfilosofi
- Du ved, din dommer har ført din sag.* Blandede Bolsjer 1986 prædikener
- Katrines konfirmationsbog.* Blandede Bolsjer 1986 fagbog
- Læsehest med versefodder. Fra folkevisen til den folkelige vise.* litteratur/livsfilosofi
- Sådan masserer du din kat.* Centrum 1986 rimet billedbog
- Skuffelser der ikke gik i opfyldelse. Erindringer.*
Lindhardt og Ringhof 1987 erindringer
- Johannes Møllehave gendigter Molière: Misanthropen,
Omskoling af kvinder. Lindhardt og Ringhof 1988 oversættelse, drama
- Holger Danskes Vej 60. Den kugle som bar Mortens navn.*
Lindhardt og Ringhof 1988 roman
- De levendes lyst. Udvalgte prædikener.* Lindhardt og Ringhof 1990 prædikener
- Kan den, som kan lægge to og to sammen –
lade fem og syv være lige.* Lindhardt og Ringhof 1990 roman
- Alle børns bibel. Det største for de mindste.* Sesam 1991 oversættelse
- Historien om julen.* Sesam 1991 oversættelse
- Påskesuiten.* Art & Music 1991 oversættelse
- Retur til Waterloo.* Lindhardt og Ringhof 1991 roman
- Skønhed og dagligt brød. En bog om Albert Bertelsen.*
Jelling Bogtrykkeri 1991 billedkunst
- Hostrup-Spil.* Frederiksborg Slot 1992 drama
- Indvandrermissen. Et juleeventyr.* Green 1992 eventyr
- Kærlighed og dømoni. Hvorfor fejludvikler kærligheden sig?*
Lindhardt og Ringhof 1991 litteratur/livsfilosofi

BIBLIOGRAFI

- Det tabte sekund. En krydsning flytter sit spor.*
Livs- og læseoplevelser. Lindhardt og Ringhof 1993 erindringer/litteratur
- Drengen der kom hen hvor peberet gror.*
Lindhardt og Ringhof 1993 børnebog
- Påskeæset.* Sesam 1993 oversættelse
- Sokrates fra Athen.* Sesam 1993 børnebog
- Fra tidernes morgen. 5 radioforedrag om Adam, Eva, Josef og de andre.* Danmarks Radio 1994 bibelfortælling
- Fuglen, blomsten og barnet. En prædiken- og artikelsamling.*
Sesam 1994 prædikener
- H.C. Andersens liv fortalt for børn.* Sesam 1994 børnebog
- Klokkeren fra Notre Dame.* Betty Nansen Teatret 1994 oversættelse, drama
- Min allerførste bibel.* Sesam 1994 oversættelse
- Vores egen bibelhistorie.* Materialecentralen 1994 bibelfortælling
- Lystig og ligefrem. Andersens alitterationer.*
Lindhardt og Ringhof 1995 litteratur/livsfilosofi
- Børnebibelen.* Det Danske Bibelselskab 1996 bibelfortælling
- Læsehest med teaterkikkert. Oplevelser med at læse og se dramaer.* Lindhardt og Ringhof 1995 litteratur/livsfilosofi
- Da alting blev anderledes. Udvalgte tekster 1958-96.*
Redaktion: Niels Birger Wamberg. Sesam 1997 livsfilosofi m.m.
- Hvor kærlighed bor. 60 udvalgte prædikener (udvalgt fra tidligere samlinger).* Lindhardt og Ringhof 1997 prædikener
- Kaspers store opdagelse.* Sesam 1997 oversættelse
- Læsehest med æselører/gåseøjne/versefødder (samlet udgave).*
Lindhardt og Ringhof 1997 litteratur/livsfilosofi
- På myrens fodsti. Så forskellige sind. Huset vi bor i (samlet udgave).* erindringer
- Glædestårer. Om humorens salt (samlet udgave af Replikker og pointer. Tusind fluer med eet smæk. H.C. Andersens salt).* litteratur/livsfilosofi
- Den nøgne zebra.* Sesam 1999 børnebog

BIBLIOGRAFI

- Kære Gud! En bøn til hver dag.* Sesam 1999 bønnebog for børn
- Som en springende hval. Velsignelser og forbauselser.*
Lindhardt og Ringhof 1999 erindringer
- Huskесedler fra en glemmebog.* (Optryk af stykker fra *På myrens fodsti, Så forskellige sind, Huset vi bor i* og *Skuffelser der ikke gik i opfyldelse*). Lindhardt og Ringhof 2000 erindringer
- Mit livs vennepunkter. Forskelligheder.* (Optryk af portrætter fra erindringsbøgerne og *Da alting blev anderledes* (1997) samt tre kronikker). Lindhardt og Ringhof 2001 portrætter/erindringer
- Erindringstrilogi* (samlet udgave af *Skuffelser der ikke gik i opfyldelse. Det tabte sekund. Som en springende hval*).
Lindhardt og Ringhof 2001 erindringer
- Faxerier fra Halvdan Rasmussen til Johannes Møllehave.*
Lindhardt og Ringhof 2002 humor/livsfilosofi
- Uglen og bagerdatteren. Vi ved hvad vi er – men vi ved ikke hvad vi kan blive. Forvandlingstemaet i Hamlet.*
Lindhardt og Ringhof 2002 litteratur/livsfilosofi
- Kristendom fra A til Å.* Med Eva Holmegaard Larsen og Ebbe Kløvedal Reich. Kristeligt Dagblads Forlag 2002 fagbog
- Jakob Kvist: *Johannes Møllehave. Et liv har fem akter.*
Aschehoug 2002 interviewbog
- Det skal mærkes at vi lever.* Med Benny Andersen.
Ved Karen Thisted. Politikens Forlag 2003 samtalebog
- Signes jul. En julebog.* Det Danske Bibelselskab 2003 bibelfortælling
- Møllehave læser H.C. Andersen.* (Samlet udgave af *H.C. Andersens Salt og Lystig og ligefrem*). Lindhardt og Ringhof 2003 litteratur/livsfilosofi
- Du har rørt ved mit hjerte.* Med Gösta Pettersson. Ved Karen Thisted. Politikens Forlag 2005 samtalebog
- Møllehave læser Storm P.* (Ny udgave af *Tusind fluer med eet smæk*). Lindhardt og Ringhof litteratur/livsfilosofi

BIBLIOGRAFI

- Møllehave om glæden ved at læse.* (Samlet udgave af *Læsehest med æselører* og *Læsehest med gåseøjne*).
Lindhardt og Ringhof 2006 litteratur/livsfilosofi
- Møllehaves lille julebog.* Det Danske Bibelselskab 2006 bibelfortælling
- Indtryk og udtryk. Udvalgte klummer 2004-2006.*
Politikens Forlag 2007 klummer
- Man kan ikke føre solen bag lyset.* dk4 media 2007 samtaler m. biskopper
- Historien om julen.* Sesam 2008 bibelfortælling
- Før- og eftertanker. Udvalgte klummer.*
Kristeligt Dagblads Forlag 2008 klummer
- Erik Bjerager: *Det ender godt. Johannes Møllehave om døden.*
Kristeligt Dagblads Forlag 2008 interviewbog
- Synne Garff: *Bibelen har ordet.* Politikens Forlag 2009 interviewbog
- Målbevidste svinkeærinder.* Kristeligt Dagblads Forlag 2009 klummer
- Øjvind Kyrø: *Med venner i lys. Samtalebog med ungdomsvennerne*
Jan Lindhardt og Johannes Møllehave samtalebog
- Desuden henvises til*
- Rejse mellem øjeblikke. Hilsen til Johannes Møllehave.* Redigeret af Georg Metz og
Niels Birger Wamberg. Politikens Forlag 2006.
- Midten under dine fodsåler. En hilsen til Johannes Møllehave.* Bindslev/dk4media
2006.
- Marianne Volf Andersen: *Bag om ordene – et portræt af Johannes Møllehave.*
Lindhardt og Ringhof 2007.

Kort biografi

1937: Født 4. jan. i København

1956: Student fra Metropolitanskolen

1958: Gift med Herdis

1963: Cand. theol. fra Københavns Universitet
Højskolelærer på Kunsthøjskolen, Holbæk

1964: Præst i Greve og Kildebrønde. Revyforfatter, Dronningmøllerevyen

1966: Præst ved Statsfængslet Vridsløselille

1969: Lærer ved Københavns Dag- og aftenseminarium

1973: Præst i Virum

1980: Modtager De Gyldne Laurbær (senere andre litterære priser)

1987: Præst ved den danske menighed i Bruxelles

1991: Flytter til England

2001: Herdis dør

2006: Flytter tilbage til Danmark

2009: Ophører med foredragsvirksomhed og sidst på året meddeler han, at han også stopper med klummeskrivierier.

Emneregister

Se også overskrifterne specielt i kap. V

- Angst, depression 41f.; 81; 166ff.; 179
Barmhjertighed, nåde, medfølelse 38;
51; 71; 83; 91f.; 98f.; 122; 138;
149; 167
Barnets måde at opleve på 37; 52; 57;
109
Bærende, det 51; 58
Dom 92ff.; 181f.
Dæmoni, Djævel, det sataniske 21; 67;
87; 97f.; 125f.; 153; 155; 156
Død og evighed 35f.; 55; 102; 114;
115; 179ff.
Erindring, sandhed og sammenhæng
33ff.; 168
Generøsitet, gavmildhed (menneskers,
Guds) 45; 47; 51; 69; 129
Glæde 53; 164; 170
Hjerte, hjertelige erfaringer 37; 45; 78f.
Håb 15; 50
Kirke, gudstjeneste 23; 116f.; 182
Lighed for Gud 69; 91; 101; 112f.;
136; 143; 148
Loven 94; 101; 113; 129; 138
Lyset 54ff.; 66; 82ff.; 96; 103; 104;
108; 111; 144; 158; 170
Magt, magtspil 31; 96ff.; 104f.; 123;
146; 150; 170
Moralisme 78; 94ff.; 101; 171; 173
Nadveren 35; 56; 69; 103; 113; 116
Nihilisme, intethed, tomhed 41; 48f.;
81; 87ff.; 108; 150; 152; 164; 168
Opdragelse 31; 57; 157f.; 171
Paradis på jord 79
Selvmord 15; 22; 43; 45; 67; 99; 103;
110; 122f.; 128; 130; 131; 147ff.;
152; 178
Seksualitet 52
Skyld, fremmedhed 40; 54; 56; 80; 85;
87; 90; 93f.; 113ff.; 136; 152
Skæbne, nødvendighed, tilfælde 46;
57f.; 91; 108; 124f.; 131; 165f.;
171f.
Spontanitet 44; 89; 112; 174
Tid og rum 8; 47ff.; 168; 179
Tilgivelse, frelse 13; 53; 56f.; 85; 94;
113ff.; 146; 149; 165; 180
Tro, tillid 19; 22; 35; 49; 50; 57; 68;
86; 87f.; 91; 95f.; 109f.; 111; 113;
116; 123; 145; 148; 153; 165;
169f.; 171; 181f.
Trøst 21; 86; 89; 121; 168f.; 178
Videnskab 108f.; 141

Navneregister

Bibelske forfattere og skikkelser er ikke medtaget.

Henvisninger, der vurderes som særligt centrale, er angivet med kursiv.

- Andersen, Benny 16; 136; 145; 172ff.
Andersen, H.C. 16; 33; 105 f.; 109;
119; *139ff.*; 173; 179; 180; 182
Baidel, Lola 166
Barth, Karl 74
Barthes, Roland 131
Beckett, Samuel 111, 155
Berg, Gitte 41
Bjerager, Erik 21
Blicher, Steen Steensen 23; 26; 128;
165 f.; 171
Borum, Poul 42f.
Brandes, Georg 111
Brorson, Hans Adolph 85
Brorson, William 45; 121
Bukdahl, Jørgen K. 44
Bultmann, Rudolf 74
Carlé, Erik 120; 145
Chagall, Marc 52ff.
Chaplin, Charles 35
Chesterton, G.K. 135f.; 174
Christensen, Inger 42f.; 57; 167 f.
Clausen, Sven 135
Claussen, Sophus 103; 123; 171; 182
Defoe, Daniel 26; 134
Ditlevsen, Tove 15
Doré, Gustave 11 ff.; 52; 59
Dostojevskij, Fjodor 34; 91f.; 95; *98ff.*;
106; 111; 114; 117; 125; 133; 136;
145ff.; 162; *163ff.*; 170 f.
Engström, Albert 168
Ewald, Johannes 37; 55f.; 58
Frisch, Max 150
Freud, Sigmund 137; 147
Greene, Graham 103; 133
Grundtvig, N.F.S. 17; 45; 46; 76; *79ff.*;
83ff.; 93; 110; 125; 144; 145; 146;
152
Habakuk / Jørgen Hartmann-Petersen
17; 136
Hammerich, Paul 19; 136
Hamsum, Knut 18f.
Hansen, Knud 71; 95; 108; 146
Heltberg, Bettina 152
Holberg, Ludvig 141, 155
Holck, Poul 60; 62
Ibsen, Henrik 155f.; 182
Irenæus 80
Jacobsen, Erling 148
Jacobsen, J.P. 134

Josephson, Erland 151
Jensen, Carsten 171
Joyce, James 36; 147
Kafka, Franz 150f.
Kierkegaard, Søren 40; 41; 52; 54; 576
f.; 73; 74; 76; 78ff.; 84; 86f.; 89ff.;
93; 102; 124; 137; 146; 150; 153;
156; 162; 163ff.; 167f.; 168ff.; 171;
178; 182
Larsen, K. Olesen 75
Lilleør, Kathrine 107; 114
Lindhardt, Jan 24; 72; 106
Lindhardt, P.G. 43; 71; 74 f.; 94; 179
Linnet, Anne 63
Luther, Martin 75; 110; 115; 117; 172
Løgstrup, K.E. 46; 47ff.; 81; 89ff.; 106;
110; 112; 117; 131; 142; 143ff.;
147; 157ff.; 160; 166; 180
Martinsson, Harry 180
Møllehave, Axel 27ff.; 37 f.; 59
Møllehave, Herdis 20f.; 31ff.; 42; 119
Nexø, Martin Andersen 157f.
Nietzsche, Friedrich 112
Nørgaard, Lise 30
Nørvig, Johannes 39; 81; 128
Panduro, Leif 43; 114; 136; 162
Petersen, Nis 15; 39
Pontoppidan, Henrik 170
Prévert, Jacques 157
Rasmussen, Halfdan 16; 136
Rasmussen, Knud 47
Rembrandt 104
Ringhof, Gert 36
Seeberg, Peter 41; 152; 168
Shakespeare, William 104f.; 108; 110;
124 f.; 131; 151ff.; 169
Skov, Helge 71
Sløk, Johannes 144; 173
Stangerup, Henrik 41
Storm P. / Robert Storm Petersen 16;
137ff.; 149
Thieliche, Helmuth 139
Tolstoj, Leo 136
van Gogh, Vincent 95; 104; 170; 171;
182
Vesaas, Tarjei 44; 134
Volf, Petra 27.; 59
Volf Andersen, Marianne 18; 20; 27ff.;
61
Wamberg, Bodil 32f.
Wamberg, Niels Birger 16 f.; 23
Warner, Sunny B. 49; 159
Aarestrup, Emil 123; 130.